

XXIX. Kütüphane Haftası Açılış Konuşmaları (29 Mart 1993)

Doç Dr. O. Tekin Aybaş
ÜNAK Başkanı

Sayın Bakan, Sayın Vali, Saygıdeğer Konuklar ve Türkiye'nin dört bir bucağına dağılmış kütüphaneciler:

İlk kez 1975 yılında, Türk Kütüphaneciler Derneği, Ankara Şubesi Başkanı, ikinci kez de geçen yıl, Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği Başkanı olarak Kütüphanecilik Haftasının açılışında seslendim. Bu yıl da, hafta açılışında, tekrar konuşma fırsatı verdikleri için haftanın organizasyonunu yapanlara teşekkür etmek istiyorum.

18-26 Mart tarihleri arasında kalan günleri Macaristan'da geçirdim. Osmanlı'nın yüz elli yıl yönetiminde kalmış bu ülkenin, görüşebildiğim kütüphanecilerinden selam getirdim sizlere.

Onlarla birlikte olduğum günlerde, özgürlüğün buram buram koktuğu Budapeşte sokaklarında dolaşım. Macaristan Milli Kütüphanesi'nin özel koleksiyonunu gezerken gururlandım. Türklerle ilgili nadir eserleri tanıtırlarken, Macar kütüphanecilerin gösterdiği yakınlık, açık sözlülük ve Türklere duyduğu saygı, bir Türk olarak, bizi oldukça duygulandırdı. Özel koleksiyonda çalışan tüm kütüphaneciler, Osmanlı yönetimi hakkında tek olumsuz söz etmediler. Olanak bulabildiğimiz takdirde, Osmanlı izlerini taşıyan turistik yerleri görmemizi önerdiler. Bu tür yerleri gururla tanıtmaya ve yerlerini tanımlamaya çalıştılar.

Ne var ki, bunlar arasında, kaldığımız yere çok yakın olduğu için, bir akşam üzeri götürdükleri Gülbaba Sokağının en görkemli yerindeki "Gülbaba Türbesi"nin onarımdan sonraki bakımsızlığı bizi oldukça üzdü. Budapeşte sokaklarında dolaşırken, otobüs duraklarında, metro girişlerinde, meydanlardaki tezgahlarda kitap satan yüzlerce seyyar satıcı dikkatimizi çekti. Tezgahlarda her dilde, her konuda kitap bulmak olası. Düşünçebiliyor musunuz, KGB'nin ipini pazara çıkaran, gizli örgütleri açıklayan kitaplar. Yılların getirdiği açlığı sindire sindire gideren bir gençlik. Parklarda, metroda, trenlerde okuyan pırl pırl bir gençlik.

"OKUMAK ÖZGÜRLÜKTÜR" demişsiniz sayın Bakan. Dün Antalya sokaklarında gördüm. Belki Türkiye'nin her köşesinde bu afişler. Genç

beyinlere görev yükleyen afişler. Kitaba zincir vuranlara bir kez daha balyozla vuran afişler. Teřekkürler sayın Bakan, Gerçekten, bu panolardaki gibi düşündüğünüz için teşekkürler. Kitaba zincir vuran zihniyeti yıktığınız için teşekkürler. 1972'de 1982'de kitabı zincir vurulmaktan kurtaramadığım için uğradığım yenilginin intikamını aldığımız için teşekkürler. Yıkıldığı söylenen bir diziye yeniden can verdiğiniz, topluma kazandırdığımız ve televizyonlarda gösterilmesini sağladığımız için teşekkürler.

Okumaktan, yazmaktan daha kutsal, daha doyurucu bir özgürlük olabilir mi diyorum ve düşünce özgürlüğümü sonuna kadar kullanarak, Budapeşte sokaklarındaki kitap tezgahlarını dolduran yüzlerce özgürlük anıtını bir kez daha anımsayarak yıllar öncesine dönüyorum. 1956 Macar ayaklanmasında, Budapeşte sokaklarının kan gölüne döndüğünü okuduğum günleri anımsıyorum. Sovyet tanklarının altında can veren Macar gençlerinin feryatlarını duyar gibi oluyorum.

Bir şair o günlerde yazdığı bir şiirde şöyle sesleniyordu dünyaya:

Bunun hesabı sorulmadı
Ama birgün sorulacak.

Düşünmek özgürlükse, yazmak da özgürlüktür. Yazmak özgürlükse, okumak da özgürlüktür. Demokrasi aşıkları, demokrasi neferleri hergün doğmakta. Onların canına kıymakla, özgür düşünceye özgür kaleme engel olunamaz. Belki onların yazdıklarına bir süre için zincir vurulabilir. Varsın vurulsun, başka bir özgür düşünce, başka bir demokrasi neferi bu zinciri elbet birgün kıracaktır.

Sadece, Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği'nin Başkanı olarak değil, bir kütüphaneci olarak, bir insan olarak, politikacılardan ve bürokratlardan rica ediyorum. Politik düşünceniz ne olursa olsun, düşünceye gem vurmayınız, kitaba zincir vurmayınız, hele hele, asırlarca öncesine dönüp kitabı yakmayınız. Gaflet ve baskı altında olup bunu yapabilirsiniz. Kitaba zincir de vurur, kitabı yakarsınız da. Ama lütfen unutmayın. ARCHIBELD MACLAISH'in sözlerine kulak verin:

Bunun hesabı sorulmadı
Ama birgün sorulacak.

"OKUMAK ÖZGÜRLÜKTÜR" sloganı sadece iki kelimedenden oluşan bir kavram olarak algılanmamalı. İçeriğinde, yürekten söylenmişliğin yanısıra, görev yükleyici bir anlatım gizli. Özellikle kütüphanecilere, kütüphanecileri

yetiştiren eğitim kurumlarına ve bu kurumlarda görev yapan eğitimcilere çok büyük sorumluluklar getirmekte. Kütüphaneciler, özgür düşünce ürünlerini kütüphanelerde, özgür bir ortamda okuyucuya sunmak zorunda. Çocukları ve gençleri bu kültür merkezlerine çekmek zorunda. Onları orada tutabilmek zorunda.

Antalya'nın Manavgat ilçesinde, yeni bir halk kütüphanesi hizmete açıldı. Bu kütüphaneyi yaklaşık bir ay kadar önce, henüz resmi açılışı yapılmamışken gördüm. Ana cadde üzerine konulmuş ve üç dilde yazılmış bir tabela bizi bu kütüphaneye götürdü. Pırıl pırıl bir kütüphane. Hizmetin her türlü düşünülüş. Ne İngiltere'nin ne Hollanda'nın ne Amerika'nın ne de başka bir ülkenin böyle bir kasabasında düşünülüş ve sunulmuş kütüphane hizmetlerinden geri kalmayan, halk kütüphaneciliği anlayışı bu kasaba kütüphanesinde sunulmuş. Sunulan ya da sunulması düşünülen hizmetlerin tümünde özveri kokuyor. Milletın özverisi, Devletin özverisi, Bakanlığın özverisi ve çalışanların özverisi. Bu tür kütüphanelerin sayısını çoğaltmak lazım. Bu tür kütüphanelere yardımcı olmak lazım.

Biliyor musunuz ne düşünüyorum: Sokaklar çamur içinde ise, asfaltlar senede birkaç kez yenileniyor yine de bozuluyor ise, sokaklar birbiri ardına, değişik altyapı çalışmaları için sürekli kazılıyor ise, karayollarında şoförler ölüm pazarlıyor ise, ülkede daha daha nice olumsuzluklar görülüyor ise, bunlardan ben de sorumluyum, sizler de sorumlusunuz. Lütfen soyut değil somut düşünelim. Olaylara subjektif değil, objektif bakalım. Bize göre bu bilgi çağında, bu teknoloji çağında, bu özgür düşünce, özgür yazma ve okuma çağında, eli kalem tutan, okuyabilen, düşünebilen ve yazabilen herkes sorumlu.

Bırakalım başkalarının sorumluluklarını, bırakalım politikacıların sorumluluklarını, yatırımcıların, üreticilerin sorumluluklarını, bırakalım Budapeşte'deki "Gülbaba Türbesi"nin pislik içinde ve karanlıklar içinde bırakılmışlığını ve kendimize bakalım. Kendimizi ele alalım. Nedir sorumluluğumuz kütüphaneci olarak?

Bilgiyi derlemek, bilgiyi organize etmek, bilgiyi okuyucuya sunmak. Yıllarca bu tanımın gölgesine sığındık. Bunu öğrendik, bunu öğrettik. Kütüphanecilik mesleği, kütüphanecilik eğitimi ve kütüphaneci dedik durduk. Kütüphanecinin çok iyi, çok başarılı, çok üretken, çok akıllı bir araştırmacı olduğunu, olması gerektiğini unuttuk. Araştırabilmesi için yabancı dil bilmesi gerektiğini unuttuk. Yeni teknoloji ürünlerini tanıması, sahip olması ve kullanması gerektiğini unuttuk.

Bilim çağı dedik, enformasyon yılı dedik, herkese kitap dedik, okumak

özgürlüktür dedik. Bunları derken, Batı dünyasındaki gelişmeleri, kütüphanecilik dünyasındaki bilimsel atılımları övgüyle andık. Biraz kıskançlık, biraz özentî vardı düşüncelerimizde. Onlar gibi değildik, değildik ama, onlar gibi olmamız gerektiğini düşünebiliyorduk. Onların kullandığı bilimsel kaynakları kullanmak, Türk bilim dünyasına aynı olanaklarla hizmet götürmek gerektiğine inanıyorduk. Bilgisayara sıcak bakabiliyorduk. Bakabiliyorduk ama çok yavaş hareket edebiliyorduk. Batı dünyası sistemden sisteme atarken biz karar veremiyorduk. Doğruyu söylemek gerekirse, verdiğimiz kararlarda pek yerinde olmuyordu. Kütüphanecilik dünyasındaki yeni teknolojileri yakından izleyebilme olanığı bulan genç kütüphaneciler, özel sektöre kayıyordu. Dil bilenler, kütüphaneler dışında çok iyi parasal olanaklar buluyordu.

Aslında, bilgisayar kullanımı, gerek kütüphanelerin yapılanmasında, gerek yönetimlerinde, gerekse hizmet sunmalarında inanılmaz boyutlara ulaştı. Batı dünyasında, bilgisayar mühendisleri, yöneylemciler, ekonomistler ve hatta tıp uzmanları kütüphane yönetiminde söz sahibi oldular. Bu gelişmeler, kuramsal kütüphanecilik eğitiminin yetersiz kaldığını gösterdi. Nitekim, gelişmelerini biraz kıskançlık, biraz özentî, birazda hayranlıkla izlediğimiz ülkelerde, klasik kütüphanecilik eğitiminden vazgeçildiğini, hatta kütüphanecilik eğitimi veren kurumların adlarının bile değiştirildiğini gördük. Bu aşamada, tıp adamları, ekonomistler, bilgisayar uzmanları, yöneylemciler ve daha nice meslek mensupları klasik adıyla kütüphanecilik mesleğine intisap ettiler. Bu insanlar elinde bilgi yoğruldu. Arzu edilen biçime sokuldu ve altın kadar, elmas kadar değerli bir kaynak haline getirildi. Aynı kentin aynı sokağı senede üç dört kez asfaltlanmadı, altyapı çalışmaları için aynı kentin aynı sokağı defalarca açılmadı, karayollarında şoförler ölüm pazarlamadı. Bilgi dosyalarında, raporlar çekmeceye saklı kalmadı. Çağdaş kütüphaneciliğin neferleri sorumluluklarının bilincinde olarak görev yaptılar.

Türk kütüphanecileri aslında bu tür hizmetlerin bilincinde. Ülkemiz kütüphanecilik okullarının eğitimi bunun bilincinde. Bunun bilincinde olmayan, ya da bilincinde olup da bilmemezlikten gelenler var. Bu gruba giren özel sektör yöneticileri, öğretim üyeleri, üniversite yöneticileri, bürokratlar ve politikacılar çoğunlukta. Ve ne acıdır ki, yetki onlarda, para onlarda. Lütfen beni yanlış anlamayın. Kütüphanecilik mesleğinin dışında olan konuklar için söylüyorum. Bizler bunu kendi aramızda sürekli konuşuyoruz, tartışıyoruz. Sizlere ulaşmamız çok zor. Oysa sizlerin bu acı gerçekleri bilmeniz gerek.

Genelde, resmi kurumlarda kütüphane ikinci hatta üçüncü planda düşünülür. Üniversitelerde de daha değişik bir yaklaşım görülmez. Kütüphaneler yasak savmak için örgütlenir ve yaşattılır. Özel sektör kimi zaman bir oda ya ayırır ya ayırmaz. Kütüphaneci özlük hakları açısından en az değer

verilen kişidir. Yasalarda pek raslanmaz kütüphane ve kütüphaneci kavramlarına. Çoğu kütüphaneci de, "özveri bir yere kadar, benim de yaşamak hakkım, benim de evlenip bir yuva kurma hakkım var", diye düşünüp bu meslekten kopma yolları arar.

Bunlar benim kişisel düşüncelerim. Düşüncelerimde yanıldığımı sanmıyorum. En azından düşünce özgürlüğümü, konuşma ve yazma özgürlüğümü kullandım.

Kitabı zincirden kurtarmak çok kutsal bir olay. Okumak özgürlüktür demek kitabı zincirden kurtarmak kadar kutsal bir olgu. Bir kütüphaneci olarak, Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği Başkanı olarak politikacılardan, bürokratlardan, üniversite yöneticilerinden, kütüphane ve kütüphaneci sorununa sıcak bakmalarını, ülke kalkınmasında inanılmayacak kadar önemli olan bu kurum ve kişileri yüceltmelerini diliyorum.

Geçen yıl dediğim gibi, bu yıl da diyorum ki, dün geride kaldı, bugün geçmek üzere, ama önümüzde yarınlar var. Yarınlar bizim, yarınlar hepimizin. Yarınlar yakın gelecekler. Gelecek herşeye gebe. İyiye de gebe kötüye de gebe, Türk kütüphaneciliğinin iyi şeylere gebe olmasını diler, sizleri saygı ile selamlarım.